

VOLKSVERHALEN UIT VREESWIJK

Nu Vreeswijk door Nieuwegein opgeslokt en evenals Jutphaas als zelfstandige gemeente verdwenen is, kunnen volksverhalen misschien nog enige belangstelling wekken. Wellicht zijn er nog enkele oude Vreeswijkers die in hun jeugd met belangstelling geuisterd hebben.

Van de vertelster, *A. van der Geer-Van Daalen*, die omstreeks 1875 geboren zal zijn, zijn de volgende verhalen afkomstig, zoals ze aan haar kinderen in 1925 meer dan eens verteld zijn.

Het is duidelijk dat deze verhalen haast stuk voor stuk tijdeloos zijn. Dat iemand een begrafenis voorbij ziet gaan of een gedaante met gloeiende ogen onder de tafel ziet zitten, komt overal voor en is aan geen tijd gebonden. In min of meer afwijkende vorm wordt het elders ook verteld.

Een uitzondering vormt het laatste verhaal dat van 1859-1867 speelt (de periode dat Henricus Meurs pastoor van Vreeswijk was) en dus nauwelijks een halve eeuw oud was toen de vertelster het voor het eerst hoorde.

Wat met het Kasteel van Vreeswijk bedoeld is, is onduidelijk. 't Gein of Oudegein zoals oude kaarten suggereren? Of moet er misschien aan het huis De Wiers gedacht worden? Dat een deel van de terreinen toegankelijk is geweest, is heel goed mogelijk.

I. Een vriendin van de vertelster ging in het kasteel van Vreeswijk. Bij het binnentreden van een kamer ging de kaars in haar hand uit. Tegelijk hoorde ze door de tuin een wagen met vurige paarden hollen¹).

II. Dezelfde vrouw keerde eens 's avonds huiswaarts met een kennis. Hun weg leidde over de bezitting die bij het kasteel behoorde. Op het terrein splitsen zich hun wegen. De een ging links, de andere rechts. Toen de vrouw wat verder was gegaan, zag zij iets wits. Terstond greep zij haar medalje, anders zou het witte (dat voelde zij zeker), haar iets kwaads hebben gedaan.

De volgende dag informeerde zij bij haar kennis. Deze had het witte ook gezien en zei dat het een witte vrouw geweest was.

III. Een aantal jongelui kwam 's avonds met hun fiets over de grote weg van Vreeswijk naar Jutphaas. Een van hen zei: „Laten we aan de kant van de weg gaan staan, daar komt een begrafenis aan“. De anderen deden het niet: zij zagen geen begrafenisstoet.

Opeens worden zij allen tegelijk aan de kant van de weg gezet en kunnen niet verder gaan. Na een tijdje zei de pastoor, die de stoet gezien had: „Nu is de begrafenis voorbij. Laten we nu maar verder gaan“. Toen konden zij allen weer op de weg komen en verder rijden²).

IV. Een jongen met een paard en wagen 's avonds (!) rijdend, kon plotseling niet verder.

De volgende dag verborg zijn vader een klein kruisje in de manen van het paard en ging zelf nu mee op de wagen. De zoon had een Heilig-hart beeldje en de vader een kruis bij zich. Op dezelfde plaats stond het paard weer stil. Vader en zoon springen van de wagen af en houden hun kruis en beeldje omhoog. De vader zegt: „Wie gij zijt die dit paard tegenhoudt, in naam van Christus, houd er mee op“. Van dat ogenblik af was alles normaal.

V. Moeder en twee zoons. Deze laatsten leefden slecht, vooral als er geld mee te verdienen was.

Op een avond kregen de twee zoons ruzie: „'k Wou dat de duvel je haalde“, zei de een. En op hetzelfde ogenblik zagen ze beiden onder de tafel iets zitten met vurige ogen.

Van schrik liep de moeder naar de dominee, die kwam en zong psalmen, zonder resultaat. Langzaam kwam het iets met de vurige ogen op de broers af.

Daarna werd er naar pastoor Meurs gehold³). Deze kwam en sprak de bezwering (van de Kerk) uit. Het ding verdween.

Later kwam deze zaak voor het gerecht (waarom?) waarbij de pastoor als getuige optrad. De rechter gelooft er niets van. Pastoor Meurs: „Als ik getuigen kan voortbrengen, laat u die dan vrij gaan?“. De rechter staat dit toe. De pastoor: „Degene die getuigen kan, dat hij kome“. Toen stonden er opeens drie witte gedaanten in de zaal. De mensen in de zaal wilden van schrik vluchten, maar konden niet. De pastoor gaat kalm naar huis. Bij terugkomst vindt hij allen nog als tevoren, zonder zich te kunnen bewegen.

Ook de drie gedaanten zijn nog aanwezig.

De pastoor: „Nu, president, laat ze gaan, zoals ge beloofd hebt“. De president gebiedt ze te gaan. De gedaanten verroeren zich niet en blijven. Nu gebiedt de pastoor ze te gaan en nu gaan ze en allen konden zich weer bewegen^{4,5}).

Utrecht
Winklerlaan 365, fl.05-16

J. W. C. van Campen

Noten.

1. *Alph. de Cock, Vlaamsche sagen uit den volksmond, Amsterdam, 1921, nr. 142-145.* De vurige paarden komen geregeld in de volksverhalen voor.

2. *G. van de Wall Perué, Veluwsche sagen, Amsterdam 1909, 1912 II, 83, 2.* Het zien van een begrafenis, die anderen niet zien, is een zeer verspreid verhaal.

3. Henricus Meurs, geb. te Twello 11 november 1808. Was pastoor te Vreeswijk 19 februari 1859 - 10 oktober 1867.

Uitvoerig bij J. H. Hofman, *Het kerspel Vreeswijk*, in: *Archief van het Aartsbisdom Utrecht 23, 1896, blz. 264 en 37, 1911, blz. 98.*

4. Iemand stil doen staan, iemand stil zetten is een zoveel voorkomende situatie, dat men soms haast aan een realiteit gaat geloven (Twente, Westfalen, Vlaanderen, Tirol en zo voorts).

In het boven gedane verhaal V blijkt dat de pastoor de gave bezat zelfs een zaal vol mensen tegelijk en zolang hij wilde stil te doen staan.

Een soortgelijk verhaal wordt verteld van pater Matthias Wolff, geb. te Diekirch (Luxemburg) in 1779, overleden als overste der Jezuïeten te Culemborg in 1857. Hij verstond het dieven en inbrekers vast te zetten. Mijn toenmalige hospita, afkomstig uit 't Goy, had het gehoord van een oude oom uit Houten, die de pater gekend moet hebben.

5. Felix Timmermans vertelde van een Pierken van Boekweitstroo, die iemand stil kon doen staan (*De boeken van het jaar 1923, blz. 106*).

RECTIFICATIE

In het artikel van drs. M. de Bruijn, Had Utrecht een ozendrop van drie voet?, zijn enkele fouten geslopen die voor een rectificatie in aanmerking komen.

pagina 6, kolom 1, regel 4 van onderen. Het woord „verder” moet zijn „ver”.

pagina 8, kolom 2, regel 15. Achter het woord „per-

ceel” is het volgende weggevalen: „In hetzelfde jaar 1333 werd een perceel”.

pagina 7, kolom 2, laatste woord. „geen” moet zijn „een”.

pagina 8, kolom 1, regel 3. . . . dan konden de schepenen” moet zijn „dan konden alleen de schepenen”.

Redactie

LEDENVERGADERING

Het bestuur van de Vereniging Oud-Utrecht nodigt de leden uit tot het bijwonen van de Algemene Voorjaarsledenvergadering op donderdag 14 mei a.s. om 19.30 uur in het gebouw van de Fundatie van Renswoude, Agnietenstraat 5 te Utrecht.

AGENDA

1. Opening
2. Notulen van de Najaarsledenvergadering van 13 november j.l.
3. Ingekomen stukken en mededelingen
4. Verslag van de penningmeester over 1986, de jaarrekening en de accountantsverklaring
5. Verslag van de secretaris over 1986
6. Bestuursmutaties

Het bestuurslid mw drs M. E. de Haas heeft te kennen gegeven het bestuur te willen verlaten. Het bestuur stelt voor in deze vacature te benoemen drs H. L. de Groot, archeoloog bij de Utrechtse Archeologische dienst.

Statutair aftredend zijn de heren H. J. Jurriëns en J. A. C. Mathijssen. Beiden stellen zich herkiesbaar.

7. Commissies

Het bestuur stelt voor te benoemen in de excursiecommissie mw drs I. van den Broek en mw M. Montforts

8. Mededelingen over Jaarboek, Maandblad, propaganda en excursies en lezingen
9. Wat verder ter tafel komt
10. Rondvraag
11. Sluiting

Na afloop van de vergadering spreekt dr N. C. F. van Sas, hoofdmedewerker Instituut van geschiedenis, over „De patriotse revolutie in Utrecht”.

*J. A. C. Mathijssen
secretaris*

In de komende voorjaarsvergadering zal u de hierbij afgedrukte jaarrekening over 1986 ter goedkeuring worden aangeboden.

Het jaar 1986 werd afgesloten met een voordelig saldo van f 6.190,-.

Dit bedrag werd ten gunste van het vermogen geboekt.

Het eigen vermogen van de vereniging bedroeg eind 1986 f 74.524,-.

De liquiditeitspositie is door winsthouding redelijk.

Voornaamste oorzaken die het positieve resultaat beïnvloed hebben, zijn de hogere interestbaten en verkoop uit voorraden.

Onder contributies zijn verantwoord over 1986 de bijdragen van 1.850 leden.

Per eind 1986 had de vereniging ca. 1.847 leden.

Ook dit jaar ontving de vereniging een bedrag aan donaties van bijna f 13.000,-.

Alle gevers hartelijk dank.

Namens het bestuur, H. J. Jurriëns, penningmeester